

вання кожен педагог, науковець мають знайти свою стежку, що веде до виховання громадянина відкритого суспільства. Адже це суспільство не можна побудувати – його можна виростити в собі, сформувавши творче, критичне мислення. Ообистість, здатна до судження, аналізу, творчості, на думку Ю. Габермаса, є перспективою й метою всієї соціальної, освітньої, правової політики як основної передумови розширеної форми демократії.

Поєднання зусиль, допомога науковців у теоретичному обґрунтуванні, більш життєва й практична спрямованість академічних пошуків, намагання знайти (спираючись на практику) відповіді на виклики часу – такий плідний шлях у важкому, багатогранному процесі – процесі виховання майбутніх та сьогоднішніх громадян України.

На виховному полі України наявний і ініційований громадськими та недержавними організаціями досвід впровадження новітніх технологій підтримки молоді, корекції та стимулювання практичної діяльності.

Література

1. Зюбин Л.М. Подросток и время / Л.М. Зюбин // Профессиональное образование. – 2000. – № 4. – С. 12–17.
2. Зезюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії : наук.-метод. посіб. / І.А. Зезюн. – К. : МАУП, 2000. – 312 с.
3. Іванчук М.Г. Інтегрований характер формування моральних якостей особистості молодшого школяра / М.Г. Іванчук // Педагогіка і психологія АПН України. – 2000. – № 1. – С. 78–83.
4. Кушнір М. Технології індивідуального навчання / М. Кушнір, Л. Липова, С. Ренський // Рідна школа. – 2001. – № 8. – С. 16–19.
5. Легенький Г.И. Цель и способы воспитания / Г.И. Легенький. – М. : Педагогика, 1990. – 163 с.
6. Огородник Л. Становлення системи громадянського виховання в умовах української державності / Л. Огородник // Проблеми освіти. – К., 2001. – Вип. 26. – С. 62–67.

РОЖНОВА Т.Є.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ ПТНЗ НА ЗАСАДАХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Актуальність теми дослідження зумовлена радикальними соціально-політичними й економічними реформами в Україні, що вимагають впровадження нових механізмів в управлінні ПТНЗ, організації та здійсненні професійно-технічної освіти громадян, що дасть змогу адаптувати підготовку фахівців до умов ринкової економіки.

Формування профтехосвіти в умовах адміністративно-командної системи управління, централізації її планування призвели до перекосів у професій-

но-кваліфікаційній структурі підготовки робітничих кадрів, мережі навчальних закладів. Наявні технології професійного навчання були спрямовані на підготовку громадян до професійної діяльності в умовах планової економіки та державної форми власності. Тож система профтехосвіти особливо гостро відчула на собі руйнування економічного потенціалу [7].

Саме тому особливого значення в сучасних умовах набуває пошук нових шляхів управління ПТНЗ, вдосконалення організації навчально-виховного процесу. Потребує значного поліпшення якості підготовки робітничих кадрів, значна їх частина не користується попитом на ринку праці. Багато невирішених проблем, що стосується економічних механізмів функціонування навчальних закладів. Недостатньо регулюються зв'язки ПТНЗ і підприємств. Відсутня система чіткого формування державного замовлення на підготовку робітничих кадрів.

Слід зазначити, що реформування системи управління ПТНЗ будь-якої галузі вимагає зміни парадигми, передусім, у напрямі сучасного управлінського мислення усіх причетних до освітнього процесу [7, с. 21].

Випускники професійно-технічних навчальних закладів (далі – ПТНЗ) мають стати підприємливими, конкурентноспроможними робітниками з високим рівнем кваліфікації, професійної компетентності, мобільності, здатності до швидкої адаптації в умовах сучасного виробництва [9].

Такий підхід вимагає наукового бачення управлінських проблем на основі впровадження сучасних принципів, методів та функцій, моделей управління ПТНЗ, пошуку інноваційних технологій, методик професійного, практичного навчання, тіснішого його поєднання з управлінською діяльністю закладів професійно-технічної освіти. Такий стратегічний орієнтир передбачає, перш за все, розробку моделей та науково-методичних рекомендацій до моделі управління ПТНЗ на засадах інноваційних технологій для реалізації учасниками навчально-виховного процесу власної професійно-освітньої траєкторії, визначеної його можливостями, запитами, інтересами і здібностями. На сьогодні цим питанням державні органи управління професійною освітою ще не приділяють належної уваги [12, с. 67].

Загальні положення теорії менеджменту розроблені та висвітлені в працях І. Ансоффа, М. Альберта, Р. Дафта, Д. Кліланда, В. Кінга, М. Мескона, Ф. Тейлора, А. Файоля, Ф. Хедоурі, Г. Черча та ін.; теорія соціального управління – у працях О. Аверіна, В. Афанасьєва, О. Берга, М. Вебера, Б. Гаєвського, Д. Гвішиані, Г. Дмитренка, Ф. Хміля, А. Шегди, Г. Щокіна та ін.

Актуальні проблеми з управління та організації діяльності закладів професійної освіти вивчались провідними вітчизняними вченими та практиками, серед яких: О. Годунов, Г. Дмитренко, І. Зязюн, В. Мадзігон, П. Кер-

женцев, О. Савченко, Г. Попов, О. Ковальов, Д. Кайдалов, В. Кремень, В. Луговий, Н. Ничкало, В. Олійник, Р. Шакуров та ін.

Науково-теоретичні та організаційно-педагогічні основи управління в системі професійно-технічної освіти висвітлено в працях С. Артюха, С. Батишева, А. Дьоміна, В. Мадзігона, М. Махмутова, Г. Пустовійта, Л. Сергєєвої, О. Щербак, М. Ярмаченка та ін.

Концептуальні положення управління закладами освіти розглянуто в працях Ю. Бабанського, В. Краєвського, В. Кричевського, М. Кларіна, О. Коротасєвої, В. Маслова, С. Мухіної, Г. Селевка, О. Сухомлинської, П. Худоминського, А. Хуторського, В. Шаркунової та ін. Філософський та Соціологічний аспекти висвітлено в працях В. Андрущенко, Б. Гершунського, І. Зязюна, В. Кудіна, В. Кременя, В. Лутая, В. Солодкова та ін. Аналіз наукової літератури та дисертаційних досліджень свідчить про посилення уваги науковців до вивчення основних тенденцій і специфіки підготовки робітничих кадрів в Україні, організації системи управління професійною освітою в цілому та професійно-технічною освітою зокрема із частковим застосуванням в управлінській діяльності інноваційних технологій.

Проте в науково-дослідних працях поза увагою залишилися науково-методичні рекомендації щодо впровадження моделі управління ПТНЗ на засадах інноваційних технологій.

Розробка методичних рекомендацій щодо впровадження моделі управління ПТНЗ на засадах інноваційних технологій ускладнюється на сьогодні у зв'язку з недостатністю теоретичного опрацювання його основ, забезпечення потрібного науково-методичного обґрунтування та практичної реалізації в процесі управління ПТНЗ, що зумовило виникнення суперечностей між: сучасними вимогами до моделі управління ПТНЗ в умовах нових соціально-економічних відносин та практичним застосуванням інноваційних технологій; недостатністю розробленості теорії, методики і технології застосування інноваційних технологій в управлінні ПТНЗ та необхідністю вдосконалення системи управління ПТНЗ; нагальними потребами керівників ПТНЗ у практичному застосуванні інноваційних технологій та рівнем їх професійної компетентності.

Усе викладене вище зумовило вибір теми дослідження “Науково-методичні рекомендації щодо впровадження моделі управління ПТНЗ на засадах інноваційних технологій”.

Мета статті – запропонувати науково-методичні рекомендації щодо впровадження моделі управління ПТНЗ на засадах інноваційних технологій; розкрити суть принципу інноваційності в управлінні ПТНЗ як одного з пріоритетних і динамічних у контексті обґрунтування представлених науково-методичних рекомендацій, розробка та реалізація яких сприятиме розвитку

ринкових відносин і зростанню рівня підготовки кваліфікованих робітників для різних галузей господарства країни.

Управління ПТНЗ на засадах інноваційних технологій – динамічний процес, що має змінити інертність, необґрунтований консерватизм.

Таке завдання можна реалізувати за умови відповідної підготовки керівника ПТНЗ, викладача та майстра виробничого навчання. Ми вважаємо, що така підготовка має здійснюватись постійно через моделювання, відбір та реалізацію оптимальних умов педагогічної діяльності, завдяки яким відбувається адаптація освітнього процесу до загальноосвітнього та державного розвитку, занурення викладача та майстра виробничого навчання в процес його безперервного професійного та особистісного зростання. Виявлено, що головне завдання має полягати в наближенні природних здібностей кожної дитини до навчально-виробничого процесу і забезпечити його інноваційний характер. Проте вирішення цього завдання не можна зробити без здатності керівника ПТНЗ, викладача, майстра виробничого навчання самим усвідомити характер кожної епохи [6; 9].

Наше дослідження є одним із засобів підготовки викладача, майстра виробничого навчання до інноваційної діяльності, забезпечення розвитку ПТНЗ, що буде можливий при здійсненні інноваційної управлінської діяльності, зміст якої ми визначили у моделі управління ПТНЗ на засадах інноваційних технологій.

Ця модель дає змогу керівнику набути стратегічного мислення, здатності до прогнозування майбутнього, створювати і розвивати якісно нову організаційну культуру ПТНЗ, залучати до управління учасників навчально-виробничого та навчально-виховного процесів, визначити місце, зміст і обсяг діяльності суб'єктів управлінської діяльності. У результаті впровадження моделі управління ПТНЗ на засадах інноваційних технологій може бути створене особистісно орієнтоване освітнє середовище, яке є інноваційним за своєю суттю та відповідним до потреб держави, ринку праці, замовників кадрів [11].

Запропонований у моделі зміст інноваційної управлінської діяльності керівника ПТНЗ передбачає здійснення такої управлінської діяльності, яка визнається зразком відносин для учасників навчально-виробничого та навчально-виховного процесів, відповідальності, безперервного вдосконалення професійної майстерності та особистісного зростання. Враховуючи її багатофункціональність, нами розроблено методичні рекомендації для керівника ПТНЗ. Вони можуть бути використані будь-якою категорією педагогічних працівників, що прагнуть та здійснюють інноваційні процеси:

1. Формування управління ПТНЗ на засадах інноваційних технологій починається зі створення та реалізації системи власної самоосвіти, що забезпечить теоретичну підготовку до здійснення інноваційних процесів. Теоретичні засади сучасної освітньої інноваційної діяльності спираються частково на

методологію ХХ ст., а новітні – на сучасну філософію освіти. Це дослідження загально-наукових засад освітньої інноватики: історико-генетичного базису (О. Попова), педагогічних інновацій (Л. Даниленко, В. Паламарчук), інноваційного освітнього менеджменту [11, с. 153–154].

Теоретичну базу керівника ПТНЗ, що здійснює інноваційну управлінську діяльність, мають становити:

- теоретичні напрацювання основ інноваційного менеджменту;
- теорія освітнього менеджменту та інноваційного освітнього менеджменту;
- теорія педагогічного менеджменту;
- основи педагогічної іноватики;
- закономірності перебігу інноваційних процесів, сформульовані дослідниками на різних етапах їх розвитку: закон незворотної дестабілізації педагогічного середовища; закон обов'язкової реалізації освітнього процесу; закон стереотипізації педагогічних інновацій (за дослідженнями Н. Юсуфбекової); внесені корективи до тлумачення цих закономірностей за В. Паламарчук, Б. Чижевським та закони, що характеризують управління інноваційними процесами в загальноосвітніх навчальних закладах (за Л. Даниленко);
- забезпечення в управлінській діяльності особистісно орієнтованого підходу;
- доцільність інноваційної управлінської діяльності (орієнтованість на специфіку ПТНЗ, потреби та можливості учасників навчально-виробничого та навчально-виховного процесів) та стратегічність (орієнтація на розвиток та його відповідність майбутньому, потребам ринку праці, розвитку освітньої галузі, держави);
- складові інноваційної управлінської діяльності, якими є філософський, мотиваційний, креативний, рефлексивний, технологічний компоненти [1; 2].

2. Філософський компонент з'ясовує головні сучасні підходи до інноваційної управлінської діяльності керівника ПТНЗ, які формують його основу мислення, методологію; мотиваційний компонент розв'язує проблему задоволення особистісних і професійних потреб у їх поєднанні, з'ясовує чинники позитивної та негативної мотивації, поєднує мотив особистої та колективної спрямованості, визначає зміст діяльності окремої особистості у загальній колективній праці та її результаті; креативний компонент вимагає від керівника ПТНЗ визнавати інноваційну освітню систему як креатину, здатну створювати та реалізовувати оригінальні ідеї, об'єднувати колектив для їх реалізації, поліпшуючи таким чином психологічний мікроклімат та надаючи реальне право вибору варіанта педагогічної діяльності.

3. Аналіз інноваційної управлінської діяльності та її вплив на розвиток колективу, моніторинг та самомоніторинг діяльності керівника ПТНЗ, визначення результативності кожного підрозділу та їх конкретний і загальний вплив на розвиток ПТНЗ можливий в умовах реалізації рефлексивного компонента складових інноваційної управлінської діяльності.

Технологічний компонент налаштовує суб'єктів інноваційної управлінської діяльності на створення відповідних умов, що забезпечать створення конкретного інноваційного продукту.

4. Для здійснення інноваційних процесів керівник ПТНЗ повинен сформувати управлінську команду та обрати відповідний стиль управління.

Під стилем управління ми розуміємо форми і методи управління, які здійснюються у відносинах з учасниками навчально-виробничого та навчально-виховного процесів. Поняття “стиль управління” у своєму змісті відображає керівника-лідера, тобто визначає здатність керівника впливати на окремі особистості чи групи людей, спрямовуючи їх діяльність на досягнення мети організації.

Вчені (Л. Барютін, С. Валдайцев, А. Васильєв, П. Завлін, В. Кабаков, І. Мінко, К. Пузін, Л. Серова та інш.) виділяють дві категорії стилів управління: управління, орієнтоване на виконання завдань, і управління, орієнтоване на працівників. Управління, орієнтоване на працівників, відтворює особистісно орієнтований підхід до управління і створює сприятливі умови для творчої праці та використовує такі методи, як делегування повноважень, мотивації і комунікації для регулювання міжособистісних відносин у колективі. Природно, що при здійсненні управлінської практики необхідно поєднання обох категорій управління, завдяки чому відбувається досягнення визначених цілей інноваційної діяльності шляхом поєднання суворого дотримання процедур планування, організації, контролю та реалізації особистісно орієнтованого підходу та функцій, визначених нами як специфічні для здійснення інноваційної управлінської діяльності.

Нова філософія освіти передбачає виховання високоосвіченої, конкурентоспроможної, життєво успішної творчої особистості.

Досягнення цієї мети базується на принципах демократизації, системності.

Сформулювати своє обличчя, неповторний імідж ПТНЗ – завдання не з простих, що вимагає серйозного підходу та щоденної планомірної цілеспрямованої роботи.

Імідж сам по собі не виникає, створюється він поступово й вимагає великих інтелектуальних, фізичних зусиль, а також капіталовкладень. Батьки роблять вибір на користь ПТНЗ за умови, якщо імідж навчального закладу відповідає їхнім потребам у галузі освіти й виховання дітей, а найголовніше – у підготовці висококваліфікованого робітника.

Можна виділити такі основні стадії формування іміджу:

- I – створення початкового іміджу;
- II – імідж, який прогресує;
- III – сформований імідж навчального закладу.

Початковий імідж включає:

- створення особистого іміджу керівника ПТНЗ;
- створення і згуртування управлінської команди;
- підбір, розстановка кадрів, формування команди виконавців;
- створення оптимальних умов для забезпечення учнів якісною і сучасною освітою;
- налагодження контактів з підприємствами, з іншими навчальними закладами, органами місцевої влади, ВНЗ;

Прогресивний імідж має такі ознаки:

- наявність відповідної ідеології, стратегії розвитку ПТНЗ;
- високий авторитет управлінської команди керівника навчального закладу;
- згуртованість колективу педагогів;
- наявність традицій, звичаїв;
- відпрацьована система прийняття й виконання рішень.

Управління у широкому розумінні цього терміна, – це безперервний процес впливу на об'єкт управління (особистість, колектив, технологічний процес, підприємство, навчальний заклад, державу тощо) для досягнення оптимальних результатів. Реалії сьогодення постійно висувають перед керівником ПТНЗ проблемні завдання: впровадження нових технологій, організація випуску конкурентоспроможних високоосвічених робітників, пошук і вихід на нові ринки, фактична (не формальна) увага до рівня підготовки випускників, вирішення комплексу соціальних питань, пошук нових методів стимулювання праці, розвиток самоврядування й одночасне зміцнення дисципліни – усе це в середовищі невизначеності, ризику, особистої відповідальності. Принципові зміни в політичному, економічному житті країни, запровадження ринкових принципів управління вимагають від керівника навчального закладу глибокого вивчення сучасних методів і форм прийняття рішень. Кожний фахівець у сфері управління зобов'язаний володіти теорією, практикою і мистецтвом управління, уміти чітко визначати цілі своєї діяльності, визначати стратегію й тактику, необхідні для їхнього досягнення, приймати управлінські рішення і нести відповідальність за них. Інструментом для здійснення управлінського впливу є рішення.

Висновки. Отже, спираючись на дослідження науково-практичних матеріалів, модель управління ПТНЗ на засадах інноваційних технологій та вивчення її результативності, нами розроблено загальні правила ефективної інноваційної управлінської діяльності:

1. Інтеграція усіх інноваційних завдань як фундаментальної основи зростання конкурентоспроможності ПТНЗ в єдину інноваційну концепцію.

Це означає, що:

- усі педагогічні працівники усвідомлюють і розуміють прийняту інноваційну концепцію розвитку і підтримують її;
- усі підрозділи ефективно взаємодіють і погоджено розвиваються у межах визначеної концепції;
- інноваційні процеси зорієнтовані на підготовку висококваліфікованого робітника в умовах ринку праці.

2. Створення і стимулювання результативного інноваційного клімату.

3. Постійна розробка і використання методів управління інноваційними проектами.

4. Підготовка ПТНЗ та просування інноваційних наробок на ринку освітніх потреб.

5. Забезпечення ефективності та економічності інноваційних процесів.

Критерієм успіху інноваційної управлінської діяльності ПТНЗ є забезпечення таких інноваційних процесів, що відповідають потребам замовників кадрів та конкурентоспроможності навчального закладу.

Література

1. Даниленко Л.І. Інноваційний освітній менеджмент : навч. посіб. / Л.І. Даниленко. – К. : Главник, 2006. – 144 с.

2. Даниленко Л.І. Менеджмент інновацій в освіті / Л.І. Даниленко. – К. : Шк. світ, 2007. – 120 с.

3. Сучасні підходи до управління професійно-технічними закладами : навч.-метод. посіб. / Л.І. Даниленко, Л.М. Сергєєва ; [за заг. ред. В.В. Олійника]. – К. : Етіс Плюс, 2007. – 104 с.

4. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.

5. Закон України “ Про інноваційну діяльність” // Закони України : в 12 т. – К. : Книга, 1996. – Т. 8. – С. 202–212.

6. Мельник В. Підвищення кваліфікації керівника загальноосвітнього навчального закладу як інноватора освітнього процесу / В. Мельник // Директор школи. – 2002. – № 9. – С. 5–6.

7. Мельніченко В.В. Особливості менеджменту у професійно-технічній освіті : навч. посіб. / В.В. Мельніченко. – М. : КВІТ, 2006. – 237 с.

8. Морозов Ю.П. Инновационный менеджмент : учеб. пособ. для вузов / Ю.П. Морозов. – М. : ЮНИТИ ДаНа, 2000. – 446 с.

9. Ніколаєнко С.М. Теоретико-методологічні основи управління інноваційним розвитком системи освіти України : монографія / С.М. Ніколаєнко. – К. : Київ. нац. тор.-екон. ун-т, 2008. – 419 с.

10. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / [за заг. ред. О. Пехоти]. – К. : А.С.К., 2001. – 256 с.

11. Погрібна Н.С. Педагогічні засади інноваційної управлінської діяльності : дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / Н.С. Погрібна. – К. : ЦІННО АПН України, 2006.

12. Рожнова Т.Є. Організаційно-педагогічні засади використання інноваційних технологій в управлінні професійно-технічним навчальним закладом / Т.Є. Рожнова // Імідж педагога. – № 2 (101). – С. 67–70.

РЯБОВОЛ Л.Т.

ЗАКони ДИДАКТИКИ В НАВЧАННІ ПРАВОЗНАВСТВА: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДІЇ

Дидактика, як будь-яка наука, має свої закони, з яких виплавають закономірності, принципи та правила навчання, стверджує С.С. Пальчевський [1, с. 253]. Принципи дидактики завжди містять у собі фундаментальне значення законів, а науково-педагогічна теорія піднімає той чи інший закон навчання в ранг принципу. У цьому розумінні, вказує А.М. Алексюк, посилаючись на В.М. Головіна, закон, закономірність і принцип є однопорядковими явищами, але не тотожними категоріями. Суть справи полягає в тому, що дидактичні закони й закономірності об'єктивно існують у реальному навчальному процесі, а принципи дидактики не можуть мати самостійного значення. Свого регуляторного значення вони набувають лише завдяки правильному відображенню об'єктивно діючих педагогічних законів [2, с. 102]. Закони й закономірності є теоретичною основою регулювання ефективного перебігу певного процесу, практичної діяльності людини. В.І. Бондар зазначає, що вони не містять прямих вказівок і рекомендацій, як діяти в конкретних ситуаціях, а є теоретичною основою для розробки й обґрунтування дій і поведінки людини на рівні принципів, правил, вимог [3, с. 132].

У шкільній практиці постають питання, пов'язані з розмежуванням понять “закони”, “закономірності” та “принципи”; зі з'ясуванням значення законів дидактики у процесі навчання в цілому та правознавства зокрема.

В.В. Ягупов зазначає, що навчальний процес має свої закони та закономірності, які визначають порядок досягнення цілей і завдань навчання, сприяють ефективному управлінню навчальною діяльністю, надають можливість передбачити результати навчально-виховної роботи, науково обґрунтувати та оптимізувати зміст, методи й форми навчання учнів [4, с. 281]. Найбільш ґрунтовні дослідження проблеми законів і закономірностей навчання в Україні здійснені такими вченими, як В.І. Помагайба та І.П. Підласий.

Деякі науковці не звертаються до поняття закону в дидактиці, обмежуючись поняттям закономірності. М.М. Фіцула вказує, що дидактика має свої закономірності, які зумовлюють зміст, структуру, результати навчання [5, 242